

Alojzy Oborny

Nowe nabytki działu sztuki Muzeum Świętokrzyskiego

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 5, 241-253

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOWE NABYTKI DZIAŁU SZTUKI MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Począwszy od bieżącego tomu „Rocznika” nowe nabytki działu sztuki omawiane będą w specjalnym artykule. Intencją autora jest bowiem nie tylko rejestracja nowych obiektów, ale — szczególnie w zakresie malarstwa — bliższa charakterystyka obrazów, która stanowić będzie bieżące uzupełnienie przygotowywanego do wydania w 1969 r. *Katalogu zbiorów malarstwa polskiego Muzeum Świętokrzyskiego*. Oczywiście opracowania niniejszego nie należy w żadnym wypadku traktować jako wnikliwej analizy poszczególnych dzieł, w stosunku bowiem do obrazów, które na to będą zasługiwały, zostanie to uczynione w oddzielnych publikacjach, które znajdują się również na łamach „Rocznika”.

MALARSTWO

Zbiory działu sztuki w omawianym okresie zwiększyły się o 11 obrazów reprezentujących malarstwo polskie od końca XVIII w. do XX wieku. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w zestawie tym znalazło się szereg bardzo wybitnych pozycji, które mogłyby stanowić ozdobę każdej galerii malarstwa polskiego. Nowe zakupy w poważnym stopniu rozszerzyły zbiory malarstwa krajobrazowo-rodzajowego naszego muzeum.

— *Portret Stanisława Augusta*, ol., pł., 62 × 50, nr inw. 1600.

— Aleksander Orłowski *Portret młodzieńca w mundurze maltańskim*, pastel, pap., 45 × 32, nr inw. 1623.

Obraz jest jeszcze jednym dobitnym dowodem, że w tym gatunku malarstwa Orłowski z dużym mistrzostwem się wypowiedział. Wskazuje on na dążenie do prawdziwej, pogłębionej, naturalnej charakterystyki człowieka, a ponieważ wiele z tych cech nosiła twórczość Orłowskiego — portrecyści przy końcu drugiej dziesiątki i początku dwudziestych lat XIX wieku, można przyjąć, że portret młodzieńca wiąże się z tym okresem. Duże zainteresowanie, jakie poza tym wykazał artysta dla szczegółów samego munduru, może mieć pewien związek z pracą w Magazynie Wojskowo-Topograficznym Sztabu Generalnego, dokąd skierowany został w 1818 r., gdzie m. in. wykonywał rysunki ilustrujące umundurowanie różnego rodzaju broni.

— Franciszek Pfanhauser *Portret damy w szalu*, ol., pł., 69 × 52, nr inw. 1621.

Ryc. 1. Aleksander Orłowski *Portret młodzieńca w mundurze maltańskim*, pastel, pap.

Ryc. 2. Franciszek Pfanhauser *Portret damy w szalu*, ol., pł.

Obraz przedstawiający nieznaną damę wykazuje w stylu i potraktowaniu postaci cechy innych portretów kobiecych tego artysty z drugiej połowy lat trzydziestych XIX wieku. Ciemny koloryt utrzymany jest w tonacji brązowej. Starannie malowane szczegóły unaoczniają zamiłowanie malarza do dekoracyjności, a wydobyty za pomocą światła modelunek torsu — skłonność

Ryc. 3. Franciszek Kostrzewski *Pejzaż zimowy*, ol., pł.

artysty do plastycznej syntezy. Zbliżony do analizowanego jest portret kobiety publikowany w *Albumie sztuki polskiej*¹.

— Jan Feliks Piwarski *Pejzaż miejski*, ol., tektura, 34×37, sygn.: F. J. Piwarski 1853, nr inw. 1622.

Muzeum posiada w swoich zbiorach ciekawy cykl litograficzny *Kram mallowniczy* J. F. Piwarskiego. *Pejzaż miejski*, pochodzący z roku 1853, a więc z ostatniego okresu twórczości, potraktował malarz w sposób bardzo ogólny. Wzorem innych prac na pierwszym planie znalazł się drugorzędny sztafaż, nad którym górują drobne kamieniczki. Obraz uzupełnia zbiory malarstwa krajobrazowo-rodzajowego.

— Franciszek Kostrzewski *Pejzaż zimowy*, ol., pł., 64×86, sygn.: Fr. Kostrzewski 1857, nr inw. 1618.

Niewątpliwie mianem wartościowego nabytku można określić ten obraz, wzbogaca on bowiem wspomniane na wstępie zbiory malarstwa krajobrazowo-rodzajowego. F. Kostrzewski związany był częściowo z ziemią kielecką. Na szczególną uwagę zasługuje jego przyjazd do Kielc w r. 1849 i dwuletni okres pracy dla znakomitego kolekcjonera T. Zielińskiego. Zakupiony do zbiorów muzeum obraz pochodzi z okresu znacznie późniejszego, bo z r. 1867,

¹ H. Piątkowski *Album sztuki polskiej*, Warszawa 1901.

kiedy to w twórczości artysty daje się zauważyć pewne obniżenie poziomu artystycznego, uwidaczniające się m. in. w dużej powierzchowności rozwiązań i braku głębszego studium natury. Na tym tle omawiany obraz, utrzymany w obowiązującej w tym czasie w twórczości Kostrzewskiego manierze holenderskiej, zaliczyć wypadnie do lepszych płócien. Zastosowanie zarówno w pejzażu, jak i sztafażu pewnej stylizacji według wzorów holenderskich znalazło częściowo swoje odbicie w nastroju kolorystycznym, mimo że artysta unika tutaj brunatnych tonów przypominających krajobrazy flamandzkie. *Pejzaż zimowy* jest jednak w poszczególnych elementach wierną rejestracją krajobrazu wiążącego się chyba z Kielecczyną, podobnie jak to ma miejsce w *Pejzażu wiejskim*, z r. 1857, zakupionym już uprzednio do zbiorów muzeum. Oba obrazy wiąże wspólny im nastrój pewnej ciszy i melancholii, jednakże w tym drugim obrazie silniejsze wydają się wpływy holenderskie.

— Władysław Malecki *Pejzaż z kościołem*, ol., pł., 65×101, sygn.: W. Malecki 1870, nr inw. 1620.

Obraz ten stanowi szczególnie cenny nabytek. Malecki w pewnych okresach swej twórczości związany był z Kielecczyną, tu zresztą, w Kielcach, urodził się, a w Szydłowcu zmarł. Urok Ziemi Kieleckiej, nastrojowa i swojska nuta jej pejzaży z zagubionymi ubogimi drewnianymi chatami i kościółkami wywarły na wrażliwej naturze artysty niezatarte wrażenie. Dowodem tego niech będzie omawiany obraz, który powstał w r. 1870, a więc w okresie, gdy artysta po uzupełnieniu studiów w Monachium (1867—1868) przebywał zasadniczo, z małymi przerwami, za granicą. Płótno w swoim charakterze

Ryc. 4. Władysław Malecki *Pejzaż z kościołem*, ol., pł.

Ryc. 5. Maurycy Gottlieb *Portret młodego Żyda*, ol., deska

i atmosferze, jak też w prawdzie przedstawienia posiada wiele cech wspólnych z pejzażem ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu, pochodzącym z tego samego roku, a związanym również z Kielecczyną — zatytułowanym *Wieś Białogon*. To, co różni obraz kielecki poza tematem, to przede wszystkim

Ryc. 6. Witold Wojtkiewicz *Portret Pani M. R.*, temp., pl.

kim jego koloryt, utrzymany w soczystym zielonkawo-perłowym tonie, podczas gdy *Wieś Białogon* posiada może zbyt ciemny, „muzealny” koloryt. Płótno Maleckiego wzbogaca ciekawą kolekcję polskiego malarstwa krajobrazowo-rodzajowego.

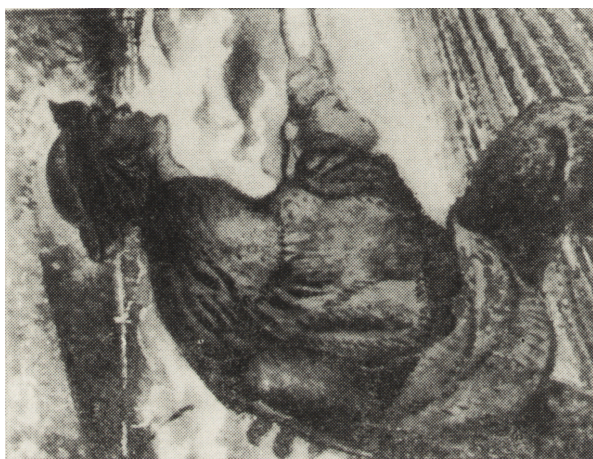
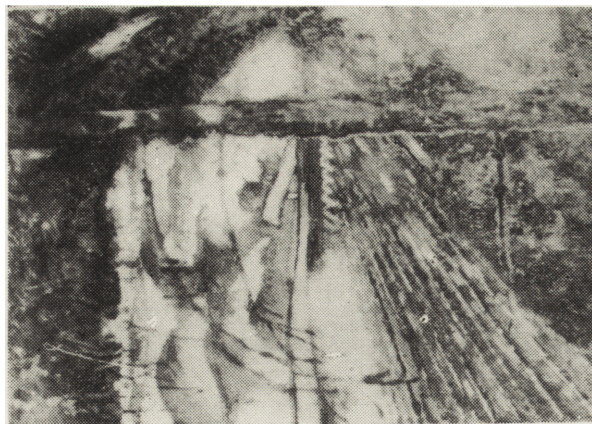
— Maurycy Gottlieb *Portret młodego Żyda*, ol., deska, 25 × 20, nr inw. 1625.

Portret posiada wszelkie cechy znakomitej, mistrzowskiej sztuki przedwcześnie zmarłego M. Gottlieba. Na autorstwo tego malarza wskazują zarówno sposób kładzenia farby, operowanie światłem, jak i osiągnięcie przy jego pomocy nastroju pewnej tajemniczości. Swymi cechami obraz zbliżony jest do portretu Żydówki z warszawskiego Muzeum Narodowego.

— Witold Wojtkiewicz *Portret pani M. R.*, temp., pl., 60,5 × 65, nr inw. 1599.

Pochodzący z około roku 1905 *Portret pani M. R.* (Maryny Raczyńskiej) związany jest z bardzo ważnym okresem w twórczości Wojtkiewicza, kiedy artysta, ciężko chory na serce, przeżywał gorycz nieszczęśliwej miłości do tej, której portret namalował. W tym właśnie czasie, pod wpływem niepowodzeń, w twórczości malarza następuje głębsze przemyślenie i zrównoważenie tematyki. Rozwój idący od pełnych goryczy satyr człowieczeństwa przechodzi

Ryc. 7. Kazimierz Sichulski *Na Prucie*, ol., karton

w bardziej spokojny, choć smutny obraz życia, ujętego jako bolesny melodramat. Kompozycje stają się bardziej zwarte, skoncentrowane, a barwa bardziej soczysta i głęboka. W portretach dąży on do pogłębienia wyrazu psychicznego osoby portretowanej. Te właśnie cechy posiada m. in. zakupiony przez muzeum portret.

W latach 1905—1906, kiedy powstają najznakomitsze portrety artysty, w związku z bliskimi kontaktami, jakie łączyły go z domem Elizy Pareńskiej, i miłością do jej córki, Maryny Raczyńskiej, namalował Wojtkiewicz kilka utajonych portretów ich obu. Dlatego też analizowany obraz znany był do tej pory jako *Portret M. R.*² Subtelnie zharmonizowana gama kolorów, mistrzowsko wydobyty za pomocą bladego światła modelunek ciekawej twarzy, jak też jasne refleksy na zapleczu, rozwiązany za pomocą dynamicznie namalowanych smug, zestrojonych z uczuciami malującymi się na twarzy portretowanej, pozwalają zaliczyć to dzieło do szczytowych osiągnięć sztuki portretowej Wojtkiewicza. Podobny jest klimat i styl portretu Maryny Raczyńskiej, namalowanego w roku 1906, i Elizy Pareńskiej³. Obrazy te, podobnie jak inne, czołowe dzieła tego okresu, zakreślają też ostateczne granice czasowe krystalizacji formalnej jego malarstwa.

— Kazimierz Sichulski *Na Prucie*, ol., karton, 100 × 225, sygn.: K. Sichulski 1913, nr inw. 1598.

Namalowany w 1913 r. obraz *Na Prucie* związany jest z drugim okresem w twórczości K. Sichulskiego. Pod względem kompozycyjnym należy do grupy realistycznie i malarsko traktowanych huculskich tryptyków⁴. Elementy płaszczyznowości i linearności przytłumione zostają ciężko położoną, gęstą plamą barwną.

— Rafał Malczewski *Autoportret alegoryczny*, temp., ol., tektura, 74 × 52, sygn.: Rafał Malczewski 1923, nr inw. 1619.

Etapy twórczości Rafała Malczewskiego znaczą przede wszystkim strukturalne i silnie uproszczone motywy pejzażowe. Portrety spotykamy wśród jego płócien stosunkowo rzadko. Zakupiony do zbiorów muzeum autoportret, datowany na rok 1923, jest jedną z wcześniejszych prac, jeśli zważymy, że pierwsze samodzielne obrazy powstają dopiero ok. r. 1922. Fakt ten w pewnym stopniu tłumaczyć może potknięcia, jakich nie ustrzegł się artysta. Obraz utrzymany jest w ciemnej gamie kolorystycznej z dominantą czerni i ciemnego brązu oraz podkreślającymi formistyczną strukturę ciepłymi rozbłyskami. Mimo że dalsze losy malarza zwiążą go z „Rytmem”, a do formistów nigdy nie należał, na ich wpływy jednak nie pozostał obojętnym, jak na to wskazuje właśnie nabyty autoportret. Nie bez znaczenia były na pewno osobiste kontakty z przedstawicielami tego kierunku, a szczególnie ze St. I. Witkiewiczem, z którym w r. 1924 wspólnie eksponuje swoje obrazy w Salonie Sztuki Czesława Garlińskiego w Warszawie.

² F. Klein *Witold Wojtkiewicz*, „Sztuki Piękne II”, 1925/26, s. 59.

³ Z. Nowakówna *Witold Wojtkiewicz — życie i twórczość*, „Sztuka i Krytyka”, Warszawa 1956, nr 3—4, s. 119—120.

⁴ T. Dobrowolski *Nowoczesne malarstwo polskie*, t. III, Wrocław—Kraków 1964, s. 58. Obraz publikowany ponadto: W. Kozicki *Kazimierz Sichulski*, „Monografie Artystyczne”, t. XIX, Warszawa 1928, repr. 5; W. Terlecki *Katalog wystawy prac Kazimierza Sichulskiego*, Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Kraków 1934, s. 9.

Ryc. 8. Rafał Malczewski *Autoportret alegoryczny*, temp., ol., tektura

— Zygmunt Radnicki *Pejzaż miejski*, ol., pł., 68 × 57, sygn.: Z. Radnicki 1923, nr inw. 1624.

Pejzaż miejski należy niewątpliwie do tego okresu w twórczości artysty, w którym pozostaje on jeszcze w dosyć silnych związkach z formizmem. Kierunek ten bardzo odpowiadał zainteresowaniu, świadomości i temperamentowi artysty. Niemniej mimo tego dużego ładunku formistycznego można ten obraz zaliczyć do wcześniejszych prac artysty, w których coraz silniej zbliża się on do koloru. Obrazy tego typu wystawił Radnicki dwukrotnie we Lwowie w 1925 r. Mimo że obraz powstał jeszcze przed wyjazdem do Paryża w 1925 r. i zbliżeniem się do kapistów, posiada on już w pewnym sensie elementy Cézanne'owskie, które wywarły tak doniosły wpływ na dalszą twórczość malarza. Dobrze wyważone układy planów i rytmów prowadzą do jedności formy i koloru.

GRAFIKA

Zbiory grafiki muzeum uzupełnione zostały cennymi z ikonograficznego punktu widzenia zakupami litografii Napoleona Ordy i Alfreda Schouppégo przedstawiającymi cenne zabytki architektury w Kielecczynie.

RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE

Wśród 27 eksponatów tego działu zakupionych do zbiorów muzeum na pierwszy plan wysuwa się gobelin ze sceną mitologiczną na tle krajobrazu, pochodzący z r. 1786. Badania obiektu trwają, dlatego też trudno obecnie przesądzać jego pochodzenie. Wśród nowych nabytków fajansów i porcelany zdecydowanie przeważają wyroby ćmielowskie. W zakresie meblarstwa godne odnotowania są: komoda i szafa barokowa z XVIII w., stół Simmlerowski i komplet mebli biedermeierowskich. Całość zakupów uzupełnia dużej klasy artystycznej zegar empirowy.

НОВЫЕ ПОСТУПЛЕНИЯ ОТДЕЛА ИСКУССТВА СВЕНТОКШИСКОГО МУЗЕЯ

Начиная с настоящего выпуска, ежегодник будет содержать обзор новых поступлений Отдела искусства и их характеристику.

В 1967 г. собрания Отдела искусства Свентокшиского Музея в области живописи обогатились 11 картинами польских художников XVIII—XX веков. Являются ими: *Портрет Станислава Августа*, масло, холст 62 × 50 см., ед. хранения 1600; Александр Орловский *Портрет юноши в мальтийском мундире*, пастель, бумага 45 × 32 см., ед. хранения 1623; Францишек Пфангаузер *Портрет дамы с шалью*, масло, холст 69 × 52, ед. хранения 1621; Ян Феликс Пиварский *Городской пейзаж*, масло, картон 34 × 37 см., подпись: Ф. Я. Пиварский 1853, ед. хранения 1622; Францишек Костшевский *Зимний пейзаж*, масло, холст 64 × 86, подпись: Фр. Костшевский 1867, ед. хранения 1618; Владислав Малецкий *Пейзаж с костелом*, масло, холст 65 × 101, подпись: В. Малецкий 1870, ед. хранения 1620; Мауриций Готтлиб *Портрет молодого еврея*, масло, доска, 25 × 20, ед. хранения 1625; Витольд Войткевич *Портрет госпожи М. Р.*, темпера, холст, 60,5 × 65 см., ед. хранения 1599; Казимеж Сихульский *На Пруте*, масло, картон 100 × 225, подпись: К. Сихульский 1913, ед. хранения 1598; Рафал Мальчевский *Аллегорический автопортрет*, темпера, масло, картон 54 × 12 см., подпись: Рафал Мальчевский 1923, ед. хранения 1619; Зыгмунт Радницкий *Городской пейзаж*, масло, холст 68 × 51, подпись: З. Радницкий 1923, ед. хранения 1624.

Собрания графики музея обогатились ценными литографиями Наполеона Орды и Францишека Шуппе, изображающими архитектурные памятники Келецкой Земли.

Собрания изделий художественных ремесел пополнились 27 экспонатами, из которых ценнейшими являются: гобелен с мифологической сценой от 1786 г., изделия из фаянса и фарфора (большой частью цемелювского), барочные шкаф и комод XVIII в., зиммлеровский стол, комплект бидермейеровской мебели и обладающие высокими художественными достоинствами часы в стиле ампир.

NEW ACQUISITIONS OF THE ART GALLERY

Starting with the present volume, the *Annual of the Świętokrzyskie Museum* will each contain a review of new acquisitions of the art gallery together with their description. In 1967 the collections of the art gallery of the Świętokrzyskie Museum were increased in the field of painting by eleven paintings of Polish artists from the 18th to the 20th century. These paintings are: the *Portrait of Stanislaus Augustus*, oil, canvas, 62 × 50, stock No. 1600; Alexander Orłowski, *Portrait of a Young Man in the Maltese Uniform*, pastel, paper, 45 × 32, stock No. 1623; Franciszek Pfanhauser, *Portrait of a Lady with a Scarf*, oil, canvas, 69 × 52, stock No. 1621; Jan Feliks Piwarski, *Town Landscape*, oil, pasteboard, 34 × 37, signed F. J. Piwarski 1853, stock No. 1622; Franciszek Kostrzewski, *Winter Landscape*, oil, canvas, 64 × 86, signed Fr. Kostrzewski 1867, stock No. 1618; Władysław Malecki, *Landscape with a Church*, oil, canvas, 65 × 101, signed W. Malecki 1870, stock No. 1620; Maurycy Gottlieb, *Portrait of a Young Jew*, oil, board, 25 × 20, stock No. 1625; Witold Wojtkiewicz, *Portrait of Mrs. M. R.*, tempera, canvas, 60,5 × 65, stock No. 1599; Kazimierz Sichulski, *On the River Prut*, oil, pasteboard, 100 × 225,

signed K. Sichulski 1913, stock No. 1598; Rafał Malczewski, *Allegorical Self-Portrait*, tempera, oil, pasteboard, 74 × 52, signed Rafał Malczewski 1923; stock No. 1619; Zygmunt Radnicki, *Town Landscape*, oil, canvas, 68 × 57, signed Z. Radnicki 1923, stock No. 1624.

The museum collection of works of graphic art was enriched by valuable lithographs of Napoleon Orda and Franciszek Schouppé, representing the historical buildings from the Kielce region. Twenty-seven objects representative of artistic craftsmanship were acquired, the most valuable being: a Gobelin tapestry with a mythological scene from 1786, faience and china, mainly from Ćmielów, a chest of drawers and a Baroque wardrobe from the 18th century, a Simmler table, a set of Biedermeier furniture, and an Empire clock of high artistic value.